

NÉPNEVELÉSÜNK ÚTJA

Írta: V. Gy.

A XX. század elején az állami, társadalmi és gazdasági formák addig szinte elképzelhetetlen kiegyensúlyozottságra tettek szert. Az állami közigazgatás a maga tökéletes adminisztrációjával nemcsak mindenütt jelenvaló képviselője volt az államhatalom egységkeretének, hanem fontos és már-már teljesen szakszerűvé lett teljesítményével valósággal az egész társadalmi élet leglényegesebb tényezőjévé lett. „A törvény mindenütt jelenvalóvá lett.” Pontos, egyenes, hibátlan útmutatóvá vált. Ezzel természetesen együtt járt a formák sérthetetlenége, ami bizonyos mozdulatlansághoz, az időben való megálláshoz vezetett. „Haladás” csak a részletek hajszálváltozataiban volt lehetséges.

A haladást a társadalmi osztályok közötti eltolódás tette szükségessé. Európa iparosodása új meg új munkástömegeket termelt, kik egyrészt állandó aktivitásuk által, másrészt az élet kegyközvetlenebb ütemében az ipari gócpontokban elhelyezkedve, tehát helyzetük által, úgyszólván mindenütt és egyszerre lettek a tudományos kutatásokból és felfedezésekből eredő civilizáció részeivé. A korlátlan munkalehetőség természetesen korlátlan igényeket támasztott, s a munkásság politikai, hatalmi tényezővé való szervezkedése olyan ütemű lett, ami a polgárság közjogi helyzetén kívül annak kulturális, szellemi életét sem tartotta elégségesnek arra, hogy abban elhelyezkedhessen.

A polgárság új meg új engedményeket volt kénytelen tenni nemcsak közjogi tekintetben, hanem ami a változást, a történelmi fordulót teljesen kihangsúlyozza – kulturális, embernevelő szempontból is. Ezeknek az engedményeknek a legbensőbb okát nagy tévedés lenne abban látni csak, hogy az európai polgárság az iparosodás adta világhelyzetének megtartása miatt kényszerült az engedmények megtételére. Az eredő és elhatározó ok a munkásság bensőbb, teljesen élményszerű, szuggesztív erejű életéből adódott. Ennek az életnek nem voltak kialakult formái, csak megrázó, nagy élményei, amelyek újabb és újabb kérdéseket vetettek fel, amelyek csak új keretben, egy új humánium új szellemében voltak megoldhatók.

A világháború a polgári Európa humánumát – emberértékelését – még fokozottabb válaszadás elé állította. A világháború meggyengítette, némely helyen pedig úgyszólván teljesen megsemmisítette azokat az életformákat, amelyek ha minden részletükben nem is, de nagy vonalakban, céljaikban megegyeztek azokkal az egyetemes, idők és korok feletti követelésekkel, ami az embert emberré teszi, s itt a földön rendeltetését meghatározza.

Ilyen helyzetben a kisebbségi körülmények között valósággal egy új világ küszöbén kell megtalálnunk azokat a nevelési célokat és módokat, amelyek kultúránk emberértékelését szellemi színvonalban általános értékűvé, gyakorlati kivitelben pedig sajátos követelményeink megvalósítójává teszik.

S itt mindjárt mint összegező, eredendő, belső erejű követelményként a mi nevelésügyünknek egyezni kell abban, hogy kisebbségi magyarságunk csak egy élő, öntudatos népélményen át juthat céljához: önmaga teljesebb életéhez!

Ez a népélmény két tényezőtől adódik: a mai életből és a nép hagyományából. A mai élet ismeretének elengedhetetlen feltétele szellemi és gazdasági erőink számbavétele. Ezt egyelőre, más eszköz hiányában, sajtónk hivatott teljesíteni. A regisztrálás, adatgyűjtés nehéz munkájában kell hogy a sajtó magyarságunk összességében megértő és önzetlen támogatásra találjon. Fiatal intellektueljeinknek ez a munka a jövőre való felkészülés legésszerűbb útja. Hiszen éppen ők fogják ennek a munkának eredményeit népünk érdekében valóra váltani. Az adatgyűjtés életünk minden megnyilvánulására kell hogy kiterjedjen: kulturális életünk egyetlen kis tünete sem maradhat regisztrálás nélkül, színházi előadások, iskolanyitás, diákjaink tanulmányi előhaladása; társadalmi erőink: népesedési mozgalom, közegészségügy mind regisztrálva legyenek, hasonlóképp gazdasági erőink is: a földbirtokállomány, ipari üzemeink, munkásságunk munkalehetőségei. Ezek adhatják meg nevelési törekvésünk tartalmát, igazi értékét – valóságélményét. A néphagyományok igazi nevelő értékét akkor kapjuk meg, akkor lesz élményszerű valóság, ha nem a külsőségek veszendője jeleit, hanem a lélek alkotó erőit keressük, az igazi, szellemi erejű népiséget, szemben azzal az álnépiséggel, amelyet egy hazug romantika aggatott népünkre. Lássuk meg népünk komoly konzervativizmusát, természetes józanságát, mely legfőbb történeti ereje: megbecsülő képessége – ítélni tudása, lássuk meg hallatlan munkaerejét, szépségélményig jutó tisztaságszeretetét, erkölcsi önbecsülését, melynek átszellemítő erejében annyi önzetlen nagy történelmi tett szolgálta az európai szolidaritást.

És éppen kisebbségi helyzetünkre való tekintettel önérzetesen hivatkozhatunk arra, hogy népünk sohasem ismerte a bosszúállást és a gyűlöletet. Benső értékei ezt mindig elvetették. Nyílt, hátsó gondolatoktól mentes magabizós önérzete mindig önmagához hű generációkat termelt ki.

Társadalmi nevelésünkben ezeket fokozott szeretettel kell ápolni, mert népi nevelésünk csak társadalmi téren valósulhat meg, tekintve azt, hogy a nevelés másik igen fontos e kezdeti jellegénél fogva legtermékenyítőbb eszköze, az iskola – ma a magyarság hatáskörén teljesen kívül esik. Elemi iskolásaink népi élmény híján jutnak át a négy-, esetleg ötosztályú iskolán. A tankönyvek, ész-

revétlen kivétellel, nélkülözik a magyar művészi alkotások termékeit s a túlnyomó többségben csak fordított magyar szöveg nélkülözi a nyelv élményszerű, benső életét. Hideg, élettelen nyelv ez, melynek nemcsak érzésszerű finomságai nincsenek, hanem még a tanulók értelmi fejlődésére is káros; fogalomzavar és gondolati pongyolaság – a nyelvismeret elfakuló és természetes folyamatnak vett jeleivel való bővelkedés jellemzi őket. S ha ehhez még tudjuk, hogy a magyar tanítók száma már régen nem felel meg a magyar tannyelvű iskolák tagozatai létszámának, akkor nyelvünk társadalmi művelésének szükségessége is fokozott értelmet nyer. A szülőkre hárul a nyelvvédelem kötelessége is, akik adjanak gyermekeik kezébe olyan könyveket, melyekben a magyar nyelv nem egy szükségszerű eszköz, hanem a lélek boldog öröme, friss lélegzése, emberi kifejeződése. A városi és falusi szegénységnek pedig a magyar társadalom megbecsülő szeretete állítson ingyenes, jól megválogatott népkönyvtárakat, különös tekintettel az olvasók szociális tagozódására.

A középiskolai és egyetemi nevelés még távolabb esik a magyarság hatáskörétől. A középiskola – egy alsó fokú és egy teljes gimnázium – a senyvedés jeleit mutatja, amelynek egyik fő oka a beíratási nehézségekben keresendő. Legsürgősebb megoldásra vár itt az a tény, hogy az iskolák székhelyül megtett városok járásain kívül tanulóknak külön báni engedély kell a beíratkozáshoz, mely sokszor megoldhatatlan akadályt jelent. Ügyvédi és egyéb közbenjárói segítségkeresést, sok kiadást. A magyar nyelvnek nincs egyetemi tanszéke, ami a magyar tanárképzés szükségtelenségét jelenti be . . .

A jugoszláviai magyar kisebbség szellemi és gazdasági fejlődésének rendkívül szűk határain belül is, úgy is, mint nemzeti kisebbség, s úgy is, mint az új kollektív emberszemlélet világképének résztvevője kell hogy megmaradjon a népi élmény élő talaján, mert enélkül életének nincs semmi biztosítéka.